

Rezydencja artystyczna w SACO, Antofagasta, San Pedro de Atacama, Chile, 2024

Atakama to najbardziej suche miejsce na globie. Poza obezwładniającymi pejzażami i rezerwatami przyrody stanowi od wieków obszar ludzkiego eksperymentu, który polega również na bezrefleksyjnym eksploatowaniu jej zasobów naturalnych, co zwrótnie wpływa na erozję społeczną i kulturową. Zachodnia część pustyni, w okolicach miasta Antofagasta, jest naznaczona piętnem wydobycia saletry. Eksploatacja azotanu sodu z jednej strony pogłębiała nierówności etniczne, z drugiej zaś zasilala rządową kasę Chile, które dzięki temu stało się eksportowym potentatem surowca. Swój wkład w ten tzw. postęp miał również polski badacz, geolog i rektor Uniwersytetu w Santiago Ignacy Domeyko. Pozostałością po wydobyciu saletry są miasta widma. Zgodnie z koncepcją Gillesa Clemente można je nazwać trzecim krajobrazem, a dokładniej terenami opuszczonymi, które powstają pod wpływem zaprzestania jakiejś działalności i ewoluują w stronę krajobrazu wtórnego zasiedlanego przez gatunki pionierskie, pochodzenia obcego, pasujące do biomu. W taką przestrzeń planuję wpisać się stworzonym przez siebie hybrydycznym gatunkiem inspirowanym jaszczurką Fabiana - endemitem zagrożonym wyginięciem, żyjącym na terenie solnisk Atakamy, których biom ulega degradacji pod wpływem wydobycia litu. Stanę się tym samym pionierskim gatunkiem, zmutowaną wersją jaszczurko-ludzką. Owo przeistoczenie, tak jak w kafkowskiej przemianie wcale nie musi być wygodne. Zasiedlenie miast widm bytem wyciągniętym ze swojego pierwotnego siedliska obrazuje przykrą konieczność wielu gatunków związaną z migracją w poszukiwaniu nowego miejsca, które niekoniecznie okazuje się przyjazne. Rozszerzeniem i uzupełnieniem badania miast widm będzie odwiedzenie wschodniej części pustyni - rezerwatów - miejsc pierwotnego siedliska jaszczurki Fabiana. W koncepcji Clemente rezerwat jest innym rodzajem trzeciego krajobrazu, który pojawił się jako wynik wydzielenia przestrzeni z obszaru podlegającego antropopresji. Jednocześnie istnienie rezerwatu wynika niejako z biologicznego „przypadku”, a jego flora i fauna wyklucza obecność gatunków pochodzenia obcego. Wpisanie „skonstruowanej” przeze mnie jaszczurki w tego typu biom będzie nie tylko rodzajem nawiązania dialogu z jaszczurką Fabiana, lecz będzie również próbą zasiedlenia miejsca „gatunkiem”, który nie powinien na nim występować. Tym samym aktywność stanie się - symbolicznie - manifestacją działalności człowieka, która związana jest, z nie zawsze pozytywną ingerencją np. w tereny rezerwatów. Zestawienie performansów wykonanych w różnych miejscach pustyni, na obszarach, które wyglądają zupełnie inaczej, a jednocześnie są poddawane w przeszłości lub obecnie antropopresji, jest ciekawym zderzeniem budującym dodatkowe napięcie projektu. „Jaszczurką historię” można pojmować również jako egzemplifikację skomplikowanych relacji zachodzących pomiędzy gatunkami, których tłem stają się tendencje rozwojowe człowieka, często opresyjne nie tylko wobec odmiennych bytów fauny i flory, ale też grup własnych - mniejszościowych - plemiennych (historia kolonizacji np. Mapuczów w Chile). Projekt, w odległej perspektywie, stawia również pytanie o granice przewidywalności podejmowanych działań. Jak często aktywność, u której podstawy leżą tzw. dobre intencje (np. wydobycie saletry dla rozwoju rolnictwa, wydobycie litu do produkcji baterii do samochodów elektrycznych), przyczynia się do degradacji grup etnicznych dalej Planety? Jak bardzo my -

ludzie - stajemy się „jaszczurkami Fabiana” zbłąkanymi w poszukiwaniu ekosystemów bardziej korzystnych do życia, ponieważ nasze dotychczasowe uległy degradacji? Linia łącząca historię wydobycia saletry i litu zakrzywia się, tworząc koło historii, które toczy się po niejednoznacznym torze. Działanie zakłada przeprowadzenie performansów na terenach „ghost towns”, Salar de Atacama i innych częściach pustyni oraz ich filmową rejestrację, jak również zebranie bogatego materiału fotograficznego, tekstowego, szkiców. Materiał, w zamyśle, stanie się komplementarny i opozycyjny jednocześnie wobec prac zrealizowanych na rezydencji artystycznej w Arctic Culture Lab na Grenlandii w 2022 r. W tym sensie projekt wpisuje się w zapoczątkowany przeze mnie przed laty wątek artystyczny nawiązujący do posthumanizmu. Ramę metodologiczną działań na Atakamie stanowi szeroko pojęta refleksja posthumanistyczna oraz koncepcja Gillesa Clemente dotycząca trzeciego krajobrazu.

Sonia Rammer, Atakama, Chile,
grudzień 2024